

ВАСПИТНО - ПРОСВЕТНИ КОНЦЕПТ МИТРОПОЛИТА АМФИЛОХИЈА (РАДОВИЋА)

Сажетак: *Васпитно-просветни концепт Митрополита Амфилохија сагледава човека у најширим оквирима бића и постојања. Црквени оквир обухвата не само време и историју већ и непролазне и вечне димензије човека као тајне, али истовремено сагледава човека као биће који је тајном Христовог очовечења, постао још већа тајна. Васпитавати човека на достојан начин, могуће је само ако се човек посматра као потенцијални Бог или облагодатљиви син Божији. Православно васпитање и просвета откривају образ Божији као темељ васпитања и образовања кроз јединство са Христом. Митрополит Амфилохије као опитни васпитач следећући Светим Оцима, открива модерном човеку, пребогату ризницу духовног живота у Цркви. У Основама православног васпитања, Митрополит Амфилохије указује на ванвремену и вјечну димензију пуног живота са Светом Тројицом кроз Свете тајне и јеванђелски живот, доступан свим члановима Цркве који се спасавају и обожују у јединству са Христом.*

Кључне речи: *Христос, васпитање, Црква, светост, човек, творевина, Света Тројица, благодат, Свети Оци, подвиг, грех, слобода, љубав.*

THE EDUCATIONAL CONCEPT OF METROPOLITAN AMFILOHIJE RADOVIĆ

Abstract: *Metropolitan Amfilohije Radović's educational concept presupposes the widest frame of man's being and existence. The ecclesiastical frame does not encompass solely time and history but also man's eternal dimensions as a mystery, seeing him as a being that, due to Christ's incarnation, became an even greater mystery. A good education is possible only when we see man as a potential god or God's charismatic son. The Orthodox education points at God's image as a basis of upbringing and education through unity with Christ. An experienced educator himself, metropolitan Amfilohije was a faithful follower of the Church Fathers who has revealed to modern humanity a full treasury of the Church's spiritual life. In his book *The Basics of Orthodox Education*, metropolitan Amfilohije emphasized timeless and eternal dimension of the full life with the Holy Trinity through the sacraments and Gospel, which is available to all the Church members who follow Christ's path to salvation and deification.*

Key words: *Christ, education, Church, holiness, man, creation, Holy Trinity, grace, Church Fathers, asceticism, sin, freedom, love*

1 Универзитет у Источном Сарајеву, Православни богословски факултет „Свети Василије Острошки“. E-mail: vlado.stupar@gmail.com, ORCID: 0009-0000-7925-2742.

Увод

Васпитно-просветни концепт Митрополита Амфилохија извире из црквеног предања и живота којим Црква васпитава људе уводећи их у тајну светости и јединства са Светом Тројицом. У том смислу Митрополит Амфилохије се суштински не одваја од светоотачког наслеђа пре свега зато што је у свом искуству идења за Христом, васпитаван на најбољим традицијама, како личног васпитања у родитељском дому, тако и васпитања које је стекао у искуству светотајинског јединства са Христом у Светим тајнама Цркве, односно на Цркви као Светајни. Сви дарови и таланти које је уградио у своју личност су откривали како његове људске квалитете али исто тако и његов пророчки и есхатолошки етос Божијег човека и учитеља подвижничког молитвено-аскетског живота. Црквени етос који је носио у себи и који је пленио све оне којима је био учитељ, заснован је пре свега на Светој Литургији у којој се напајао животворним енергијама Светога Духа кроз причешће Телом и Крвљу Христовом. Али ништа мање се у његовом животу и служењу у Цркви, није осетило благодатно васпитање светих Отаца који су формирали његов поглед на црквено васпитање и образовање. Васељенски учитељи Цркве чија је дела изучавао али и живи сведоци благодатног преображаја човека у Христу, који су били учитељи Митрополиту Амфилохију, као што су Свети Ава Јустин Ћелијски и Свети старац Пајсије Светогорац су оставили неизбрисив траг не само у његовој личности већ су били они који су благодатно васпитали будућег пастира и црквеног педагога. Поред ових светитеља које је Црква канонизовала, мноштво других светих подвижника пре свега са Атоса и других светих места је Митрополита Амфилохија инспирисала, да свој васпитно-просветни концепт сабере у Основама православног васпитања. Личност Митрополита Амфилохија и његова делатност у Цркви, превазилазе обим овог рада, због тога ћемо се задржати у кратким цртама на васпитно-просветном концепту Митрополита Амфилохија.

Екклесијална димензија васпитања

Васпитање савременог човека, Митрополит Амфилохије правилно укорењује у тајни заједнице са Богом и ближњима. Човек који се светотајински преображава и просвећује Тројичним Божанским енергијама, искуствено открива у подвижничком и литургијском опиту, да је васпитање и образовање у Цркви догађај заједнице. Овај догађај открива дубљу тајну човековог бића као тајну слободе, која се правилно и искуствено опитује у оквиру онтолошке заједнице и љубави којом живи Света Тројица а која је нама доступна захваљујући Оваплоћењу Христовом. Заједница коју са Христом

верни имају у крштењу и миропозазању, које су уводне Свете тајне и које човека оспособљавају да уђе у непосредно јединство са Христом у Светом Причешћу. Ова димензија васпитања се открива само онда када човек духовно прогледа, у том смислу Митрополит Амфилохије каже: „само онда када човек прогледа и када му се отвори вид за тајну вјечног и непролазног живота, запретеог и скривеног у пролазном, он постаје прави човек и његово поклоњење животу – поклоњење истинском, бесмртном животу. За откривање у себи и за додир са тим животом потребна је дубља и савршенија свијест од тјелесног мудровања и трулежног умовања, неопходна је духовна мудрост и знање и просвјетљење“ (Амфилохије, 2002: 159-160).

Крштење као просветљење или просвећење, оспособљава човека да постане учесник духовног живота у оквирима еклесијалне истине постојања. „Царство небеско у Литургији Цркве се поистовећује са причешћем, односно Крштењем се остварује могућност учешћа у Литургији, а партиципација у Тајни Тела и Крви Христове јесте пуноћа Крштења. То значи да је Крштење као лична пасха, остварено као саборна пасха и као саборни догађај Цркве остварена и остварује се у свакој Литургији“ (Ступар, 2014). Дакле, кроз крштење се постаје чланом еклесијалне истине живота, слободе и љубави коју ипостазира Света Тројица.

Еклесијални или црквено-саборни метод васпитања извире из Тајне Свете Тројице. Због тога је слобода која се опитује у заједници незамислива без љубави. За Митрополита Амфилохија слобода се стиче делатном вером, молитвом, подвигом и превазилажењем греха, односно, подвижничким и светотајинским уласком у тајну слободе кроз Христа. Овај црквено-саборни метод познања Истине ослобађа човека и уводи га у вечне димензије Светотројичног живота. Обликовање или образовање у заједници светих потребује слободу, као онтолошку категорију. Ту се пре свега мисли на слободу од греха. Грех није само морални или етички проблем већ представља суштински и онтолошки промашај (што он етимолошки и означава), човековог назначења и циља да се оствари као личност, то јест, да постоји у заједници са Богом на начин како постоји Света Тројица.

Еклесијолошку димензију поимања личности у заједници са Богом, наглашава и Дражен Перић када каже да: „Унутар Цркве индивидуални човек постаје личност, односно, остварује биће и живот као непосредност љубавног заједничарења. По мери тог остваривања, Црква представља икону Бога, пројаву и откривење начина божанског постојања и живота, љубавног узајамног прожимања божанских Личности у заједници једне Суштине. На тај начин Црква представља извор знања, не као учење или проповед о спасењу, већ, превасходно као заједница личности и догађај спасења, као чињеница учествовања у истинском животу који не познаје смрт. Познање Бога и учешће у Њему као превасходни циљ црквеног образовања јесте стварност

васпостављања и преобразовања „исконске лепоте“ образа Божијег у човеку и поврх свега тога: јединство живота Божанства и човечанства“ (Перић, 2010: 79).

Духовни смисао васпитања

Неопходност људске сарадње са благодаћу Божијом у борби за откривање иконске и потпуне људске природе, објашњава Митрополит Амфилохије, када каже: „Без благодати Божије човек не може бити прави и потпуни човек. Њена антрополошка неопходност показује да васпитање није само резултат људског напора него и божанског благодатног дејства. Не васпитава се и не образује само човек својим трудом и радом (иако то ни без њих не бива), него се васпитава и образује и божанским дејством и благодаћу. Васпитање се управо заснива на том синергизму човјекових психофизичких сила и освећујуће и просвећујуће благодати Божије“ (Амфилохије, 2002: 44).

Превазилажење патологије људске природе која је присутна кроз грех и неблагословен начин употребе створеног света и благодатних Светотројичних енергија, Митрополит Амфилохије види у успостављању правилног односа са Богом кроз покајање као повратак Богу. Библијска истина о прекиду благодатног општења са Богом путем лажног односа према Богу и творевини према Митрополиту Амфилохију представља основ човековог погрешног односа према Богу, творевини и свим егзистенцијалним потребама заложеним у човека приликом стварања.

Могућност правилног успостављања свих егзистенцијалних односа које човек као биће заједнице изграђује са Богом, ближњима и творевином, као и егзистенцијалних потреба за сладошћу, лепотом и знањем започиње правом вером. У том контексту, познање Бога путем вере и нестворене Божанске светлости Митрополит Амфилохије наглашава, да: „Ова светлост познања и истинске мудрости не стиче се; она је дар и открочење Бога, Једине Најједноначалније Тројице, као једине Дародавке и Чуvara истинског богословља. Једино том светлошћу стиче се стварно знање Свете Тројице, Која, истовремено, остаје неизрецива и несхватљива Тајна. Ова се светлост стиче вером. Вером започиње неисказиво искуство, које је „недоказиви доказ“ саме тајне Свете Тројице“ (Радовић, 2006: 26). Дар вере који се прима од Свете Тројице као знање благодатног живота у Цркви се пројављује као живот у заједници љубави, што наглашава Владика Атанасије, када каже: „Не треба никада заборавити да истина хришћанске вере: “Бог је Љубав“ (1 Јн.4,8 и 16) није само морална него и основна онтолошка истина Хришћанства. Божија Личност, тачније: заједница Трију Личности, јесте изнад његове природе, јер апсолутна личност је апсолутно слободна од било какве нужности, па и од нужности сопствене природе“ (Јевтић, 1994: 177). У том

смислу је духовни живот заснован на стицању благодати Светог Духа кроз Свете Тајне и свете врлине. Врлински живот као плод подвига и сарадње са благодаћу Божијом, представља подвижничку димензију васпитања о којој Митрополит Амфилохије сведочи у својој васпитној концепцији.

Подвижничка димензија васпитања

Врлински живот и превазилажење греха се на основу светоотачког предања не поставља само по себи за циљ васпитања. Дакле, подвижништво ради подвига или ослањање искључиво на људске снаге очишћења открива људску немоћ у превазилажењу греха, смрти и победе над ђаволом. Познање своје немоћи као и онтолошке празнине човековог бића без присуства Бога у човековом срцу, основ је сваког здравог подвига и аскетског напора. Задобијање светих врлина, које подвижника приближавају Богу, јесте управо због тога да би човек који је на путу подвига, достигао смирење. Ово подвижничко искуство, истиче Митрополит Амфилохије, када каже да: „Посту и врлини се придаје огроман значај, али не као средству за постизање спасења него као путу за развијање дубоког смирења пред Богом“ (Амфилохије, 2002: 274). Значај смирења у духовном животу, односно неопходности смирења на путу обожења личности човека, истиче Георгије Капсанис, када каже да: „Човек не може кренути стазом обожења, нити примити Божанску Благодат, нити постати причасник Божији без благословенога смирења. Човеку је неопходно смирење, чак, и да би уопште појмио да је смисао његовог живота – обожење“ (Капсанис, 2004: 44). У том контексту, благодатни подвижник, Старац Порфирије Кавскокаливит, сведочи да смирење преображава човека и уводи га у нови начин постојања, када каже: „Теби, Госпode, све препуштамо. То је поверење у Бога. То је свето смирење. Оно преображава човека. Оно од човека чини богочовека“ (Живот и поуке старца Порфирија Кавскокаливита, 2005: 323). Подвижнички етос потребује слободу у личном сусрету са Богом, што представља темељ васпитања јер: „подвижнички начин живота у Цркви подразумева слободну љубав човека према Богу у форми посебног начина живота којим Бог постаје за човека вечна, конкретна и непоновљива личност која, као таква, човеку даје вечни идентитет и обележје личности“ (Мидић, 1995: 169).

Митрополит Амфилохије наглашава да је истински аскета, онај који може да истински воли Бога и ближње и на тај начин заснива свој идентитет утемељен на љубави према Богу. У том смислу и каже: „Права вјера у Бога и љубав према Њему је изнад свега, зато што човјеку долази спасење од Бога а не од другог човјека или било какве врлине, те ко изгуби Бога све је изгубио“ (Амфилохије, 2002: 278).

У том смислу, Јанарас истиче да: „Црква је тело заједнице чији чланови не живе свако за себе него у органском јединству љубави са осталим члановима и Христом као главом тела. Верујем у истину Цркве значи: прихватам да се уврстим у „везу љубави“ коју она представља, имам поверења у љубав светитеља и Бога, а они ме прихватају са вером – са поверењем према мојој личности“ (Јанарас, 2000: 26).

Божанска благодат Светога Духа је огањ љубави који се дарује истинским подвижницима који су свој живот утемељили на личном односу са Светом Тројицом. То се нарочито односи на Светитеље који су свој идентитет потврдили, кроз љубав и подвиг задобијену благодат Божију. Благодат Сведог Духа се претаче у подвижнички етос Цркве али пре свега Свети Дух се дарује у Литургији Цркве. „Обожен и сједињен са Христом, испуњен Светим Духом и живећи у Цркви кроз свете Тајне, човек остварује на слободан начин своје постојање као образ и подобије Божије. Слобода и обожење по благодати, није неки индивидуални успех или искључиво аскетски напор у борби са страстима, како би се то на први поглед могло рећи, већ догађај изливања Светог Духа на оне који су вером и љубављу спремни да приме благодат Божију. Свака молитва, а пре свега литургијска је *par excellence*, епиклеза Светог Духа јер без Господа Утјешитеља нема Заједнице а тиме ни Цркве. Дух „дише где хоће“ јер је Свети Дух Онај који доноси слободу у Христу Исусу. Свака молитва упућена Богу Оцу у Господу Исусу Христу је остварива као дар Духа Светог“ (Ступар, 2019: 136-137).

Подвижнички аспект васпитања и образовања наглашава Митрополит Амфилохије, када истиче да се у Литургији открива начин човековог живота који треба да буде утемељен на Христу, следећим речима: „У Христу, међутим, не открива се само Бог него и лик истинитог човјека. Како он изгледа? – То је човјек који прима и открива се Богу свим својим бићем, и приноси Му на благодарност свега себе и све дарове своје. Његово лице сија бескрајним богољубљем. То је човјек који се литургијско евхаристијски приноси на жртву Богу, заједно са свим што има и што јесте“ (Амфилохије, 2002: 182). Ово приношење представља темељ сваког истинског усмерења ка Богу и подвига утемељеном на литургијском етосу.

Покајна димензија васпитања

Мера покајања јесте Царство Небеско (Мт. 4,17 и Мк. 1,15), односно мера покајања јесте наш однос са Христом. Царство Небеско које је по речима Христовим, унутра у нама (уп. Лк.17,21) које суштински мења човека. Покајан човек је преображен док јеванђелски позив Христов за усвојење Царства Небеског јесте позив на покајање. У том смислу ову јеванђелску истину

Митрополит Амфилохије истиче када каже: „Отуда призив на покајање, јесте призив на потпуно нови начин живота, на ново и обновљено доживљавање себе и свега око себе, на промјену и преображај човјекове душе, срца, осјећања, мисли и ума. Тај нови живот није нешто спољашње него дубока унутрашња стварност кроз коју се рађа нови човјек“ (Амфилохије, 2002: 163).

Покајна димензија васпитања открива огромну слободу и смелост коју човек има пред Христом. Свети Јефрем Аризонски управо указује на слободу, када каже: „Какву би благодарност требало непрестано да узносимо Богу због овог великог добра, које нам је Он подарио! Он нам је отворио Своје Срце, у које можемо да уђемо сваки пут, када пожелимо да се очистимо. Ма колико да је сагрешιο човек, ма колико да пузи у греху, ма колико да је црна његова душа, он може слободно и брзо, у трену ока, да избели своју душу, и она ће постати чиста као голубица и бела као снег“ (Аризонски, 2022: 368). Покајањем човек се васпитава и опитно сазнаје да је јединствена и непролазна вредност само ако се у Светим тајнама обнови и охристови. Туга због грехова, страх и осећај кривице се у покајању преображавају у радост спасења што Митрополит на много места истиче у свом педагошком концепту.

Васпитање као обожење

Васпитна концепција Митрополита Амфилохија своју пуноћу и крајњи циљ има у Христу. Могућности човековог усавршавања и достизања подобија Божијег остварени су у Личности Христовој. Сједињење човека са Христом путем Светих тајни и стицање христорави кроз аскетски начин живота уводе човека у могућност да види Бога. У том смислу потврда светотајинске и подвижничке праксе Цркве јесте обожење. Виђење божанске светлости, аскетски начин самопревазилажења, као и живот у Богу, су искуства литургијског живота и заједничарења у Цркви, који се прожимају као пракса и теорија. Следујући древном предању Цркве Митрополит Амфилохије у чињеници да се животом у Цркви, односно Литургији достиже теорија као виђење Бога а пракса као потврда исправног живота у Литургији који дарује боговиђење. За Митрополита Амфилохија: „Литургија је дјело Божије али и дјело народа, она је пракса али и богоопштење и боговиђење, созерцање Божије тајне“ (Амфилохије, 2002: 217).

Очишћење срца, које се у аскетској пракси и подвижништву као уосталом и библијском погледу на човека, посматра не као један орган већ као центар човековог бића у који се усељава Христос, омогућује човеку не само боговиђење већ само обожење. Митрополит Амфилохије истиче молитвену праксу Цркве, као нормалан ритам сваког верујућег члана Цркве јер у литургијском и молитвеном етосу обожен човек практикује подвижнички

живот. Овакав начин живота доводи човека да превазилази кроз себенегирање и своју реалну ограниченост као створеног бића кроз лични однос са Христом у светој Литургији.

Себенегирање је могуће само у личном односу према Богу, где човек у Цркви васпитавајући се и обожујући се у синергији са благодаћу Божијом, превазилази своју греховност и несавршеност. Јован Брија, наглашава могућност обожења као дело ипостасног општења са Христом а не дело природе, те у том контексту каже да: „Обожење је духовни преображај који се темељи на својству природе, али оно не бива у границама природе нити је пак дело природе, односно морално савршенство природе. Обожење је нестворено, несаздано, примљено као непосредно просвећење од божанства, директно произашло из ипостаси. Свакако, синергија воља – благодат суштински је услов сваког дела хришћанинова, док обожење претпоставља синергијски максимум. Овде је, наиме, реч о стварном превазилажењу природе, о процесу њенога надилажења кроз сијање нестворене благодати из Христовог обоженог човештва, све док хришћанин не дође „у човјека савршена, у мјеру раста пуноће Христове“ (Еф. 4,13). Тако, дакле, обожење спречава човека и твар да се затворе у сопствене иманентности и претпоставља човеково отварање за бескрајне димензије Божије суштине“ (Брија, 1999: 313). Синергијски однос човека са Христом, остварује се у Светим тајнама и нарочито у Причешћу, где се онај који се васпитава у Литургији обожује по мери љубави коју има према Христу.

Светитељи као васпитачи и њихове свете мошти

У васпитном и просветном концепту Митрополита Амфилохија светост која се задобија у јединству са Христом освећује целокупног човека као психофизичку стварност. Освећење човека се видљиво пројављује и у чињеници да људско тело постаје нетрулежно.

Говорећи о моштима Светога Василија Чудотворца, Митрополит Амфилохије истиче да нас свете мошти уче како да живимо правом вером која облагодаћује човека: „То је света порука Светог Ћивота Светог оца Василија и призив да наш живот буде усаглашен нашој вјери. Да у трпљењу у љубави у нади непоколебљиво ходимо кроз овај живот и носимо крст свој, да ходимо за Христом Господом и за онима који су Његови на челу са Светим оцем нашим Василијем. Уколико нам вјера буде чиста онда неће бити сујевјерја, неће бити лажне вјере у нама. Уколико је наш живот сагласан тој вјери, и наша ће душа и наш ум бити здрави и чисти. Онда ће у здраво срце наше и ум наш у чистоту наше душе моћи да се усели благодат Божија. Долазећи Ћивоту Св. Василија и цјеливајући га, ми ћемо моћи да примимо чистоту, доброту и здравље које он дарује силом Духа Светога, у духу покајања и

чистоте срца и ума и мира са Господом и међусобног помирења“ (Амфилохије, 2009: 3).

Човек освећен и сједињен са Христом у Цркви се испуњава благодатном силом Свете Тројице. Благодатна сила васкрсава и обнавља човекве психофизичке силе и чини да се у светотајинском јединству човек поисто-већује са Христом, односно са Телом Христовим које је у историји присутно као Црква. Како се Црква идентификује истовремено са Евхаристијом у том контексту учесници Светих тајни бивају васпитани или нахраћени силом васкрсења Христовог. На тај начин освештан човек и након биолошке смрти бива својим телом, односно својим моштима јачи од смрти, што је случај са свима Светима који су се прославили у Христу.

Црква се идентификује као Тело Васкрслог Христа, то јесте, Црква се благодаћу Светог Духа препознаје у Евхаристијском етосу као заједница Свете Тројице и народа Божијег, односно Светих. Христо Јанарас истиче да: „Стицање телесне непропадљивости значи васпостављање вештаствене творевине у њено „природно“ назначење, увођење односа између човека и творевине у оквиру заједнице човека и Бога, односно прихватање творевине као благослова Божијег и њено поновно приношење Богу као човекове благодарности (тј. Евхаристије)“ (Јанарас, 2005: 173). Митрополит Амфилохије истиче свете мошти чини да доживљај Христа у Цркви има васпитни карактер. Светитељи својим освештаним и нетрулежним телом су за верујуће људе у Цркви видљиво сведочанство истине. У том смислу, Митрополит Амфилохије истиче: „Обликовани и озарени Истином за живота они зраче њоме и привлаче и у животу и у смрти: светим примјером, врлинама, дјелима и светим моштима“ (Амфилохије, 2002: 228-229).

Свети Оци као учитељи живота у Христу

Васпитање и нови живот у Христу освећених људи који су постали васпитни ауторитети у Цркви извире из њиховог благодатног и нераскидивог јединства са Христом. Јединство Светитеља са Христом има црквени карактер и по речима Митрополита Амфилохија, црквени аспект светости у следовању Светим Оцима, истиче када каже да: „Утемељујући се, наиме, на библијском Откривењу и на искуству светих људи Божијих, Црква је сабрала у своје ризнице огромно антрополошко и педагошко знање и опит“ (Амфилохије, 2002: 65). Богослужење Цркве са светом Литургијом, животи Светих отаца као парадигма новог живота у Христу, открива светитеље као најбоље просветитеље. Ава Јустин управо на Светом Сави као просветитељу, који је испуњен Христовим савршенством, заснива светосавље као философију живота којим наш народ треба да следује ако жели добро себи и другима. Овакав концепт васпитања заступа и Митрополит Амфилохије

осланњајући се на Свето предање Цркве кроз векове. У том смислу, Владика Максим наглашава: „Вера Цркве је да живећи на начин светитеља ми остварујемо дело Христово, деламо као свештеници твари. Када Бог потврди овај појединачни и заједнички подвиг и овенча га ореолом светости тада верујемо да је Црква на правом путу, и да рађа бића која се не плаше смрти него - празнично, докосошки - прослављају живот“ (Васиљевић, 2010:157).

Неоспорни ауторитет Светих Отаца у Цркви није у цитирању њихових речи већ у њиховом начину живота у Христу, а такав начин је пре свега светотајински и литургијски. Управо, Свети Оци утемељени у Христу, кроз службу Литургије и Свето Причешће представљају учитеље и васпитаче који љубављу и сједињењем са Христом сведоче Бога. У том смислу, Митрополит Амфилохије каже: „У томе и јесте дубљи смисао сљедовања Светим Оцима: сљедовање управо и јесте смирено даривање “самих себе и једни других и свега живота Христу Богу“ (Амфилохије, 2002: 117). Дакле, сљедовање Светим Оцима је разоткривање у себи истинске човечности која је богочовечанска, слободе која је дар Светог Духа и љубави, која је дар Бога Оца. У том смислу пут којим су Свети Оци достигли обожење је истоветан са Христом који је Пут, Истина и Живот (Јн. 14,6). Светоотачки концепт васпитања, за Митрополита Амфилохија значи превазићи самозатвореност и самодовољност и саборно са Оцима, открити у тајни Цркве исту ону Светотројичну слободу и љубав, коју су Свети Оци усвојили у пуноћи живота са Богом.

Закључак

Васпитно-просветни концепт Митрополита Амфилохија, изражава и осликава тајну Цркве, као Богочовечанску заједницу у којој све добија пуноћу из саме тајне Тројичног Бога. Следујући предању Цркве и светоотачком искуству, Митрополит Амфилохије истиче да је у Личности Сина Божијег Господа Исуса Христа остварен целокупан домострој спасења свега створеног. У том смислу и Ава Јустин истиче да: „без Богочовека Христа, и ван Богочовека Христа, при сваком другом васпитном идеалу, човек заувек остаје биће недовршено, биће смртно, биће кукавно, биће бедно, достојно свих суза свих очију колико их има у Божијим световима“ (Поповић, 1991: 15). Спасење човека и творевине, како видљиве тако и невидљиве, представља предвечни план Свете Тројице. Бог ствара човека и позива га да достигне свој циљ као потенцијални Богочовек кроз благодатну сарадњу са Богом. „Целосно открити тајну човека је могуће само из тајне Богочовека. Тајна Христове Личности, се открива у Цркви на личном плану и сусрету са Христом у нераскидивом јединству благодатног живота Тројичног Бога и народа Божијег, Творца и творевине, прожимања нестворених вечних Божанских енергија и створеног света који у човеку створеном по образу и по-

добију Божијем добија могућност да вечно постоји на слободан и богоподобан начин. Божија егзистенција, то јесте, начин Божијег постојања открива се као заједница Три Личности које у онтолошком смислу имају апсолутну слободу, која је изражена кроз љубав. Тајна човека се открива у Личности Сина Божијег који је по светим оцима Цркве унапред предодређени циљ стварања. Оваплоћени Бог Логос, Син Божији, који је у својој Личности несливено, неразлучно, непромјењиво и нераздјељиво сјединио Божанску природу са људском природом је открио и увео људе собом у нераскидиву заједницу са Оцем и Светим Духом. Први Адам је створен по образу Божијем, као икона Христова, али није могао због прекида благодатног живота који представља смрт, да достигне подобије, то јесте обожење у Христу. Дакле, антрополошки динамизам од образа до подобија није био нужан и неслободан, већ је представљао Божији призив и позив човеку да свој образ потпуно и слободно оствари у заједници са Богом“ (Ступар, 2019: 71-72).

Митрополит Амфилохије у свом васпитном и просветном концепту не пренебрегава чињеницу људског пада у грех. Истиче важност покајања као личног и свенародног препорода, затим, неопходност подвига путем поста и молитве као и целокупног светоотачког опита стицања јеванђелских врлина и пута Светих Отаца као Христовог Пута.

У свом просветном концепту Митрополит Амфилохије даје целокупну слику човековог васпитања у црквеним димензијама и истиче темељну истину да нахранити или испунити човека Богом, значи и васпитати човека истинском храном. Новозаветна истина спасења и обожења човека се темељи на Христу као Хлебу живота (Јн. 6,48) и у том смислу сједињење оних који се васпитавају са Христом у тајни Прићешћа, за Цркву је пуноћа и крајњи циљ васпитања. Црквено искуство обожења и спасења људи у Христу даје сваком другом васпитању вечни смисао. Сви људски напори од почетака и развоја науке као и историјског развоја педагошке праксе, који тајну човека сагледавају као биће гладно вечног живота, љубави и слободе, не могу заобићи чињеницу Христовог уласка у историју. Црква као Тело Христово и место где се човек храни, Телом и Крвљу Христовом, „Који једе моје тијело и пије моју крв има живот вјечни; и ја ћу га васкрснути у посљедњи дан. Јер тијело моје истинско је јело, а крв је моја истинско пиће“ (Јн. 6,54-55), даје васпитању најдубљи есхатолошки и вечни смисао. Управо ове христолошке, еклисиолошке, сотириолошке и вечне димензије васпитања Митрополит Амфилохије је у своме теолошком и педагошком раду и делатности посведочио савременим људима, како у Цркви тако и онима који су у потрази за вечним смислом човековог постојања, следујући Христу и свима Светима.

Литература

- Амфилохије, М. (2002). *Основи православног васпитања*. Цетиње: Светигора.
- Амфилохије, Р. Митрополит (2009). *Свети Василије Острошки Чудотворац и Исцелитељ*. Цетиње-Београд: Светигора.
- Аризонски, С. Ј. (2022). *Сусрет са Богом*. Београд: Образ светачки.
- Брија, Ј. (1999). *Речник православне теологије*. Београд: Хиландарски фонд при Богословском факултету СПЦ.
- Васиљевић, Е. М. (2010). *Светост: божанска и људска*. Београд: Православни богословски факултет.
- Георгије Капсанис, А. (2004). *Обожјење циљ човековог живота*. Београд: Задужбина Светог манастира Хиландара .
- Живот и поуке старца Порфирија Кавсокаливита*. (2005). Нови Сад: Беседа.
- Јанарас, Х. (2000). *Азбучник вере*. Нови Сад: Беседа.
- Јанарас, Х. (2005). *Метафизика тела*. Нови Сад: Беседа.
- Јевтић, А. (1994). *Философија и теологија*. Врњачка Бања: Братство Св. Симеона Мироточивог.
- Мидић, И. (1995). *Сећање на будућност*. Београд: Повереништво манастира Хиландара у Београду.
- Перић, Д. (2010, Божићни број). Предност онтологије над гносеологијом у црквеном образовању. *Видослов*.
- Поповић, Ј. (1991). *Житија Светих за Јануар*. Ваљево: Манастир Св. Телије код Ваљева.
- Радовић, А. (2006). *Тајна Свете Тројице по Светом Григорију Палами*. Манастир Отрог: Манастир Отрог.
- Ступар, В. (2014). Крштење и васпитање. *ГОДИШЊАК*, 165.
- Ступар, В. (2019). *Црквена педагогија - педагогија Светог Духа*. Фоча: Православни богословски факултет Светог Василија Острошког.